

Etický kódex Slovenskej akadémie vied

Bratislava august 2025

Preambula

Slovenská akadémia vied a jej organizácie prijímajú svoju inštitucionálnu zodpovednosť za realizáciu národných a medzinárodných štandardov integrity a etiky vo vede a výskume.

Etický kódex SAV (ďalej len „kódex“) je spoločným vyjadrením etických záväzkov a požiadaviek výskumnej integrity, ktoré sú záväzné pre všetkých vedeckých, odborných a ostatných pracovníkov a pracovníčky Slovenskej akadémie vied a jej organizácií vrátane osôb v doktorandskom štúdiu.

Poslaním tohto kódexu je prispievať k všeobecnému a integrálnemu dodržiavaniu náročných etických požiadaviek, ako aj k predchádzaniu neetického a nečestného konania a správania v oblasti vedy, výskumu a vývoja vykonávaných na Slovenskej akadémii vied, a tým zvyšovať ich kvalitu a dôveryhodnosť v domácom i v medzinárodnom kontexte.

Kódex preberá požiadavky Kódexu výskumnej integrity a etiky na Slovensku¹ ako minimálneho štandardu a nadväzuje tým na právne predpisy Slovenskej republiky, právne záväzné akty Európskej únie a medzinárodné zmluvy a dohody, osobitne na Európsky kódex správania a integrity vo výskume. Tento štandard kódex dopĺňa špecifikami vyplývajúcimi z výskumného priestoru Slovenskej akadémie vied.

Kódex v oblasti vedy, výskumu, vývoja, ako aj akademickej činnosti, riadiacej a organizačnej činnosti uplatňuje a rozvíja všeobecne prijímané etické hodnoty, princípy a normy. Jeho neoddeliteľnou súčasťou sú aj zásady akademickej integrity a etiky, pretože štúdium a vzdelávanie predstavujú organickú zložku celostného systému vedy a výskumu.

1. Hlavné princípy a základné pojmy

1. Súčasťou práce v oblasti vedy, výskumu, vývoja je okrem neoddeliteľných metodologických, technických, technologických, didaktických a iných požiadaviek aj požiadavka morálneho charakteru. Vychádza zo samotnej podstaty vedy, je daná významom a prínosom odborných a expertných činností pre jednotlivca a celú spoločnosť. Jej náplňou je etické rozlišovanie a usmerňovanie z pohľadu etických hodnôt, princípov a noriem všeobecne rešpektovaných v demokratickej spoločnosti.

2. Hlavnými princípmi výskumnej integrity sú zodpovednosť, čestnosť, rešpekt a spoľahlivosť.

3. Výskumná integrita je prvotnou podmienkou kvalitnej vedeckej práce spočívajúcou v dôslednom dodržiavaní najvyšších profesionálnych a morálnych štandardov. Výskumná integrita je v tomto dokumente definovaná ako sumár vedeckej integrity a akademickej integrity.

4. Vedecká integrita je súborom zásad a etických hodnôt, deontologických záväzkov a profesionálnych štandardov, ktoré tvoria základ zodpovedného a korektného konania a správania tých, ktorí vykonávajú, financujú alebo hodnotia vedecký výskum, ako aj inštitúcií, ktoré ho podporujú a vykonávajú. Vedecká integrita je prvotnou podmienkou kvalitnej výskumnej práce spočívajúcou v dôslednom dodržiavaní najvyšších profesionálnych, morálnych a etických princípov, štandardov, transparentnosti, vykonávania výskumu kriticky,

¹ Kódex výskumnej integrity a etiky na Slovensku schválený uznesením vlády č. 510/2024 dňa 28. 8. 2024, dostupný na: https://vaia.gov.sk/wp-content/uploads/2025/03/KODEX_sk.pdf

bez predsudkov a v absolútnej integrite praxe a administrácie výskumu jednotlivcami alebo výskumnými inštitúciami.

5. Akademická integrita je súborom hodnôt a pravidiel týkajúcich sa štúdia a vzdelávania, ktoré zabezpečujú, aby štúdium a vzdelávanie boli založené na princípoch zodpovednosti a čestnosti. Integrita súvisí s morálkou a deontológiou študujúcich a vyučujúcich, ako aj vzdelávacej inštitúcie, vychádzajúc zo správnej študijnej a vzdelávacej praxe.

6. Správna vedecká a výskumná prax predstavuje medzinárodný etický a vedecký štandard plánovania, realizácie, hodnotenia a publikovania výsledkov vedy, výskumu a vývoja, ako aj etický a vedecký štandard konania a správania všetkých subjektov pôsobiach v týchto oblastiach.

2. Všeobecné etické hodnoty, princípy a normy

Všeobecnými etickými hodnotami, ktoré sú rešpektované a implementované pri výskumnej, vývojovej, inovačnej, pedagogickej a študijnej činnosti, ako aj v riadiacich a podporných činnostiach sú:

- a) sloboda vedeckého bádania, výskumnej, vývojovej, študijnej a vzdelávacej činnosti a s ňou spojená zodpovednosť voči SAV a svojej organizácii, ako aj voči jednotlivcom, skupinám a celej spoločnosti,
- b) nezávislosť vedy, výskumu a vzdelávania od politických, ideologických alebo náboženských vplyvov,
- c) ľudská dôstojnosť ako základ ľudských práv, občianskych slobôd a predpoklad existencie, fungovania a rozvoja demokratickej spoločnosti,
- d) ľudské práva, občianske slobody a oprávnené záujmy jednotlivcov a skupín spoločnosti pri dosahovaní individuálneho a spoločného dobra,
- e) presadzovanie rodovej rovnosti a rovnakých príležitostí,
- f) etické hodnoty, princípy a normy všeobecne uznávané a uplatňované v demokratickej spoločnosti, ako sú napríklad ohľaduplnosť, úcta, zdvorilosť a čestnosť.

3. Etické hodnoty, princípy a normy vedeckej a výskumnej praxe

Implementácia správnej vedeckej a výskumnej praxe, ktorej cieľom je aj dosiahnutie integrity výskumnej práce a študijnej a vzdelávacej činnosti, si vyžaduje dôsledné uplatňovanie príslušných etických hodnôt, princípov a noriem a uskutočňuje sa v nasledujúcich oblastiach:

- a) výskumné prostredie,
- b) vzdelávanie, dohľad a odborné vedenie,
- c) výskumné postupy,
- d) zabezpečenie ochrany a bezpečnosti,
- e) spracovanie a správa dát,
- f) kooperácia a koordinácia,

- g) nediskriminovanie, s dôrazom na rodovú rovnosť a rovnú podporu pri vedeckej kariére,
- h) publikovanie a šírenie vedeckých informácií a výsledkov výskumu,
- i) autorstvo vedeckých objavov a odborných publikácií,
- j) hodnotenie vedeckej a etickej kvality výsledkov a výstupov výskumu, záverečných a kvalifikačných prác, odborné recenzovanie vedeckých a odborných publikácií a edičná činnosť.

3.1. Integrita vo výskumnom prostredí

1. SAV a jej organizácie podporujú informovanosť o požiadavkách výskumnej integrity a o inštitucionálnych etických štandardoch a prijímajú opatrenia, aby vo výskume prevládala kultúra výskumnej integrity.
2. SAV a jej organizácie vytvárajú prostredie, ktoré umožňuje vedeckým a odborným pracovníkom pracovať podľa zásad správnej vedeckej a výskumnej praxe, slobodne a otvorene diskutovať o etických dilemách a takisto o neúmyselných chybách pri realizácii vedeckovýskumnej činnosti bez obáv z prípadných následkov a trestov.
3. SAV a jej organizácie podporujú primeranú infraštruktúru správy a ochrany výskumných dát a výskumného materiálu vo všetkých ich formách.
4. SAV a jej organizácie netolerujú šikanovanie, ponižovanie, ohováranie, hanobenie a iné prejavy nepriateľstva k jednotlivcom alebo skupinám. Adekvátne reagujú na akúkoľvek formu hanobenia súvisiacu s vedeckou aktivitou, vedeckými výsledkami a ich prezentáciou, pochádzajúcou nielen z prostredia akadémie, ale aj z externého prostredia.
5. Pracovníci SAV nezneužívajú svoje postavenie, autoritu alebo moc.
6. Pracovníci SAV zachovávajú a podporujú záujmy svojej organizácie a SAV, chránia ich duševné a materiálne vlastníctvo, dbajú na zachovanie ich dobrého mena.
7. Pri výskumnej činnosti, ako aj v riadiacich a podporných činnostiach postupujú pracovníci SAV a doktorandi tak, aby sa vylúčila akákoľvek možnosť konfliktu záujmov, ktorá by viedla k zníženiu dôveryhodnosti organizácie, osôb, dosiahnutých výsledkov, publikácií, verejných vystúpení, recenzných a oponentských konaní, riadiacich, rozhodovacích a podporných činností.
8. Vedeckí pracovníci nevykonávajú iné pracovné aktivity, ktoré bránia riadnemu plneniu povinností v SAV, a pri viacerých pracovných pomeroch deklarujú, ktorý z nich je kľúčový pre ich vedeckovýskumnú činnosť.
9. Pracovníci a doktorandi SAV primerane dodržiavajú zásady tohto kódexu aj pri vykonávaní súbežného povolania, profesie alebo funkcie mimo SAV, tak aby ich konaním nedošlo k ohrozeniu dôveryhodnosti SAV alebo jej organizácie alebo k narušeniu integrity vedy, výskumu a vzdelávania.

3.2. Integrita vzdelávania, dohľadu a odborného vedenia

1. SAV a jej organizácie poskytujú vhodné a primerané vzdelávanie v oblasti etiky a integrity, ktoré zabezpečuje informovanosť o príslušných kódexoch, normách a predpisoch, diskutujú o potenciálnych etických problémoch a modelových prípadoch.

2. Vedeckí pracovníci, zamestnanci a doktorandi počas celej svojej kariéry absolvujú školenia v oblasti etiky a výskumnej integrity.
3. Vedeckí pracovníci, zamestnanci, vedúci výskumu, zodpovední riešitelia a školitelia vedú študentov a členov svojich tímov, radia im a poskytujú odbornú prípravu usmerňujúcu rozvoj ich výskumnej činnosti, jej koncepcie a štruktúry a posilňujú kultúru výskumnej integrity aj svojím osobným príkladom.
4. Vedúci výskumných kolektívov a riadiaci pracovníci dbajú na korektnosť a otvorenosť v komunikácii s podriadenými, podporujú ich odborný a kvalifikačný rozvoj a vyžadujú od nich primeranú výskumnú, publikačnú, projektovú a organizačnú aktivitu, ako aj rozvíjanie spolupráce s inými vedcami doma aj v zahraničí.

3.3. Integrita výskumných postupov

1. Vedeckí pracovníci SAV zameriavajú svoju činnosť na rozširovanie hraníc vedeckého poznania a jeho využitie v prospech spoločnosti, pričom sú si vedomí svojej zodpovednosti za kvalitu výskumu a dôveryhodnosť získaných výsledkov.
2. Vedecký výskum sa vykonáva výhradne prostredníctvom vedeckej metodiky s dodržiavaním pravidiel a predpisov špecifických pre danú disciplínu.
3. Vedecký výskum je otvorený pochybnostiam, overovaniu, racionálnej a zdôvodnenej kritike.
4. Vedeckí a odborní pracovníci SAV a doktorandi preto:
 - a) vo svojom výskume zohľadňujú najlepšie overené poznatky a postupy dosiahnuté v danej oblasti,
 - b) navrhujú, vykonávajú, analyzujú a dokumentujú výskum dôkladne a uvážene,
 - c) využívajú finančné prostriedky určené na výskum riadne, efektívne, hospodárne a zodpovedne,
 - d) publikujú výsledky a interpretujú výskum čestne, transparentne a presne,
 - e) v odôvodnených prípadoch zachovávajú dôvernosť údajov/dát alebo zistení,
 - f) získané výsledky a použitú metodiku (vrátane využitia externých služieb, umelej inteligencie alebo automatizovaných nástrojov) opisujú spôsobom, ktorý umožňuje overenie alebo zopakovanie výskumu a v súlade s politikami európskeho výskumného priestoru,
 - g) prispievajú k upevňovaniu kultúry výskumnej integrity, upozorňujú na prípady jej porušenia a náležite prispievajú k ich riešeniu,
 - h) podľa možnosti publikujú v režime otvoreného prístupu (*Open access*),
 - i) vo verejných vystúpeniach zameraných na šírenie vedeckých poznatkov a dosiahnutých výsledkov sa riadia odbornosťou, v ktorej vykonávajú výskumnú, vývojovú, inovačnú alebo pedagogickú činnosť a prostredníctvom verejných vystúpení, sociálnych sietí a internetových portálov šíria len overené, potvrdené a aktualizované vedecké informácie uvedené do správneho kontextu a

- j) uplatňujú princípy výskumnej integrity aj pri verejných vystúpeniach, ktoré nie sú zamerané primárne na šírenie vedeckých poznatkov a majú na pamäti, že z pozície vedeckej autority a z toho plynúceho poslania ovplyvňujú širokú verejnosť.

3.4. Ochrana a bezpečnosť vykonávania výskumu

1. Pracovníci a doktorandi SAV dodržiavajú bezpečnostné štandardy a predpisy týkajúce sa ich vedného odboru a používaných postupov, prístrojov, materiálov a technológií.
2. Pracovníci a doktorandi SAV zaobchádzajú s objektmi výskumu, či už ide o ľudí, zvieratá alebo predmety fyzickej, environmentálnej, biologickej alebo kultúrnej povahy, s primeraným rešpektom, starostlivosťou a v súlade s platnými právnymi predpismi a príslušnými etickými princípmi a normami.
3. Pracovníci a doktorandi SAV berú náležitý ohľad na zdravie, bezpečnosť, osobnú dôstojnosť a autonómiu spolupracovníkov a ostatných osôb, ktorých sa výskum týka, pričom sa primerane zohľadňujú aj prípadné riziká a dopady výskumu na celú spoločnosť, a to vrátane osobitnej pozornosti voči marginalizovaným, zraniteľným, znevýhodneným alebo vylúčeným skupinám obyvateľstva.
4. Vedeckí pracovníci a doktorandi SAV si vopred definujú a zohľadňujú predvídateľné riziká, ktoré môžu byť spôsobené ich výskumom, pričom už pri plánovaní výskumu vypracujú postupy na minimalizovanie týchto rizík.
5. Vedeckí pracovníci a doktorandi SAV dbajú na to, aby výskumné protokoly primerane zohľadňovali význam rozdielov na základe veku, pohlavia, spoločenskej vrstvy, kultúry, náboženstva a etnického pôvodu.
6. Pracovníci a doktorandi SAV sú zodpovední za informovanie a monitorovanie dodržiavania princípov výskumnej integrity, bezpečnostných štandardov a predpisov týkajúcich sa postupov, prístrojov, materiálov a technológií používaných vo výskume, na ktorom sa aktívne zúčastňujú osoby, ktoré sa nevenujú vede profesionálne (napr. občianska veda, participatívny výskum).

3.5. Integrita pri získavaní, spracovaní, uchovávaní a správe výskumných dát

1. SAV, organizácie SAV, vedeckí a odborní pracovníci a doktorandi SAV zabezpečujú primeranú správu, spôsob získavania, spracovania, usporiadania a s predpismi súladnú likvidáciu všetkých dát, metadát, protokolov, softvéru a iného výskumného materiálu, a to aj nezverejnených, ako aj ich bezpečné uchovanie počas primeraného obdobia.
2. Organizácie SAV, vedeckí pracovníci a doktorandi SAV zabezpečia, aby prístup k údajom bol v rámci nevyhnutných obmedzení čo najotvorenejší a podľa potreby v súlade so zásadami správy dát (FAIR).
3. Vedeckí pracovníci a doktorandi SAV poskytujú transparentný prístup a využívanie svojich dát a výskumného materiálu iným, ak je to možné alebo ak to dovoľuje udelený informovaný súhlas.
4. Vedeckí pracovníci a doktorandi SAV informujú subjekty participujúce vo výskume, ako budú ich osobné údaje chránené, kto k nim bude mať prístup, na aké účely budú použité, ako, kedy a za akých podmienok budú odstránené; ošetriť súhlas dotknutej osoby so spracovaním osobných údajov v súlade s platnou právnou úpravou.
5. SAV, organizácie SAV, vedeckí pracovníci a doktorandi SAV považujú dáta za legitímne výsledky výskumu, ktoré možno citovať.

6. SAV, organizácie SAV a vedeckí pracovníci zabezpečia, aby všetky zmluvy alebo dohody týkajúce sa výsledkov výskumu obsahovali spravodlivé podmienky používania, vlastníctva a ochrany výsledkov výskumu v súlade s právom duševného vlastníctva.

7. SAV, organizácie SAV, vedeckí pracovníci a doktorandi SAV rešpektujú právne predpisy a regulácie súvisiace s ochranou dát.

3.6. Kooperácia a koordinácia výskumu, vývoja a študijných a vzdelávacích činností

1. Všetci partneri výskumnej spolupráce a koordinácie:

- a) sú spoločne zodpovední za výskumnú integritu spoločného výskumu,
- b) sa pred začatím výskumu záväzne dohodnú na cieľoch, spôsobe a podmienkach realizácie výskumu (vrátane presného stanovenia zodpovednosti jednotlivých partnerov), ako aj na spôsobe publikovania jeho výsledkov a riešení otázok duševného vlastníctva súvisiacich so spoločným výskumom,
- c) sa pred začatím výskumu záväzne dohodnú na rešpektovaní princípov a noriem v oblasti výskumnej integrity, vzájomne, osobitne v prípade medzinárodnej spolupráce, sa informujú o príslušných zákonoch a iných právnych predpisoch na ochranu duševného vlastníctva, ďalej sa dohodnú aj na spôsobe riešenia prípadných problémov či konfliktov vrátane spôsobu riešenia prípadov porušenia princípov výskumnej integrity, ako aj dohodnutých náležitostí a postupov,
- d) pred začatím výskumu spoločne vyhodnotia vykonateľnosť, potenciálny dopad a etické dôsledky daného výskumu.

2. SAV, organizácie SAV, pracovníci a doktorandi SAV posilňujú inštitucionálnu odolnosť SAV a jej organizácií a vedome nevytvárajú možnosti pre nežiadúce pôsobenie cudzej moci.

3.7. Rovnosť a nediskriminácia vo vede a výskume

1. SAV a jej organizácie vytvárajú inkluzívne prostredie, podporujú rovnosť príležitostí a dôsledne dodržiavajú zásadu rovnakého zaobchádzania.

2. Žiadna osoba v pracovnom pomere alebo inom pracovnoprávnom postavení, študent alebo osoba vykonávajúca na SAV výskum nesmú byť diskriminovaní na základe pohlavia, náboženského vyznania alebo viery, rasy, príslušnosti k národnosti alebo etnickej skupine, zdravotného postihnutia, veku, sexuálnej orientácie, manželského stavu a rodinného stavu, farby pleti, jazyka, politického alebo iného zmýšľania, národného alebo sociálneho pôvodu, majetku, rodu alebo iného postavenia alebo z dôvodu oznámenia kriminality alebo inej protispoločenskej činnosti.

3. Zakázanou je nielen priama diskriminácia, ale aj nepriama diskriminácia, obťažovanie, sexuálne obťažovanie a neoprávnený postih. Diskrimináciou je aj pokyn na diskrimináciu a nabádanie na diskrimináciu.

4. Nikto nesmie zneužívať svoje postavenie na zastrašovanie, šikanovanie, ponižovanie, ohováranie a hanobenie iných pracovníkov alebo študentov. Nie je tolerované akékoľvek verbálne a neverbálne správanie, ktoré môže vykazovať črty fyzického alebo psychického násillia, nátlaku alebo podobnej formy správania vrátane sexuálne podmieneného obťažovania a násillia, ani žiadne prejavy nepriateľstva k jednotlivcom alebo skupinám.

5. Nikomu nesmie byť spôsobená ujma pre to, že uplatňuje svoje práva alebo si plní povinnosti napríklad tým, že sa domáha ochrany pred diskrimináciou, podáva svedectvo alebo vysvetlenie

pred orgánmi SAV alebo na úrovni organizácií SAV či oznamuje kriminalitu, protispoločenskú činnosť alebo iné porušenie vnútorných predpisov SAV.

6. Pri prijímaní a kariérom raste pracovníkov a doktorandov sa aplikujú transparentné postupy a výber a kariérny postup je založený na otvorenej súťaži a objektívnom hodnotení odborných zručností, intelektuálnych schopností a osobnostných charakteristík.

7. SAV a jej organizácie v súlade s Plánom rodovej rovnosti SAV podporujú rodovú rovnosť a odstraňovanie rodovej segregácie vo všetkých oblastiach vedy, výskumu a vzdelávania vrátane oblasti riadenia a rozhodovania a v náboře a kariérom raste.

3.8. Integrita pri publikačnej činnosti a šírení informácií a dát

1. Vedeckí, odborní pracovníci a doktorandi SAV uznávajú, že autorstvo vedeckej alebo odbornej publikácie je založené na

- a) významnosti prínosu k návrhu výskumu, k zberu relevantných dát, ich analýze alebo k interpretácii výsledkov výskumu,
- b) vypracovaní a revidovaní rukopisu a
- c) schválení finálnej verzie rukopisu.

Vedeckí, odborní pracovníci a doktorandi SAV prijímajú zodpovednosť za celý obsah publikácie vrátane rešpektovania príslušných etických princípov a noriem.

2. Vedeckí pracovníci a doktorandi SAV sa dohodnú na poradí, v akom budú uvedení v zozname autorov publikácie.

3. Vedeckí pracovníci a doktorandi SAV sa dohodnú na definovaní zodpovednosti a miery príspevku jednotlivých autorov publikácie.

4. Vedeckí pracovníci a doktorandi SAV zabezpečia, aby ich práca pred publikovaním bola spoluautorom k dispozícii včas, kompletne a transparentne.

5. SAV, organizácie SAV, pracovníci a doktorandi SAV pri komunikácii s verejnosťou, ako aj v printových a sociálnych médiách vystupujú v súlade s príslušnými etickými požiadavkami.

6. Vedeckí pracovníci a doktorandi SAV uznávajú význam a prínos práce iných vedeckých pracovníkov a iných autorov a korektne citujú súvisiace práce.

7. Vedeckí pracovníci a doktorandi SAV príspevok k vedeckému výsledku, ktorý nedosahuje mieru autorstva, vyznačia iným spôsobom, spravidla poďakovaním.

8. Vedeckí pracovníci a doktorandi SAV pri využití umelej inteligencie (AI) pri navrhovaní projektu, spracovaní dát alebo formulovaní vedeckých výsledkov uvedú, že využili AI v súlade s pravidlami výskumnej integrity a politikami európskeho výskumného priestoru a identifikujú časť výskumu, pri ktorom bola využitá asistencia AI a rozsah a spôsob využitia.

9. Vedeckí pracovníci a doktorandi SAV deklarujú potenciálny alebo skutočný konflikt záujmov a finančnú alebo inú podporu získanú pre výskum alebo publikovanie jeho výsledkov.

10. Vedeckí pracovníci a doktorandi SAV v publikáciách riadne uvádzajú inštitúcie, v ktorých sa výskum uskutočnil, ako aj všetky zdroje prípadnej externej finančnej podpory výskumu, ktorého výsledky sú opísané v danej publikácii, a to v súlade s požiadavkami poskytovateľa finančnej podpory.

11. Vedeckí pracovníci a doktorandi SAV v prípade potreby požiadajú o zverejnenie opravy publikovanej práce. V prípade zistenia závažných chýb alebo pochybení neodkladne požiadajú o stiahnutie publikovanej práce, a to postupom stanoveným vydavateľom.

12. Vedeckí pracovníci a doktorandi SAV nepublikujú pochybným spôsobom a nevyužívajú nedôveryhodné publikačné platformy (tzv. predátorské časopisy a konferencie) a iným spôsobom nepodporujú predátorský spôsob publikovania (napr. členstvom v redakčnej rade predátorského časopisu).

13. SAV, organizácie SAV, vedeckí pracovníci a doktorandi SAV uznávajú, že publikované tzv. negatívne výsledky výskumu môžu mať rovnako závažný význam a prínos pre rozvoj vedeckého poznania ako publikované tzv. pozitívne výsledky.

14. Vedeckí pracovníci a doktorandi SAV pri možnom aplikovaní výsledkov, ich spoločenskom alebo hospodárskom využití a pri ich patentovaní rešpektujú a chránia záujmy SAV a príslušnej domovskej organizácie SAV.

3.9. Integrita pri odbornom posudzovaní výskumných a vývojových projektov a hodnotení výsledkov výskumu a vývoja

1. Pracovníci SAV posudzujú a hodnotia predložené návrhy protokolov výskumu, žiadosti o pridelenie grantov na výskum a vývoj, návrhy na vydanie vedeckých a odborných publikácií, ale aj žiadosti o prijatie do zamestnania, návrhy na personálne obsadenie vedúcich postov a návrhy na osobitné ocenenie vynikajúcich výskumných a akademických pracovníkov na základe vopred stanovených, jasne definovaných kritérií a transparentným, vopred stanoveným postupom, pričom vopred deklarujú a špecifikujú spôsob, rozsah používania a limitácie využívania aplikácií umelej inteligencie (AI) alebo patrične validovaných automatizovaných nástrojov v súlade s politikami európskeho výskumného priestoru.

2. Vedeckí pracovníci považujú svoju účasť na hodnotení a posudzovaní predložených návrhov protokolov a na hodnotení výsledkov výskumu, recenzovaní vedeckých a odborných publikácií za závažný profesijný záväzok voči výskumnej komunite a celej oblasti výskumu a vývoja a podieľajú sa na týchto činnostiach s plnou zodpovednosťou a v duchu príslušných etických princípov a noriem vrátane zachovania profesijnej mlčanlivosti.

3. Pracovníci SAV v pozícii posudzovateľov, hodnotiteľov výskumných projektov a výsledkov výskumu, recenzentov vedeckých a odborných publikácií, redaktorov vedeckých a odborných (periodických a neperiodických) publikácií, členov rozhodovacích a poradných orgánov (rád a komisií) vopred stanoveným postupom deklarujú potenciálny alebo aktuálny konflikt záujmov, prípadne svoju zaujatosť alebo tlak, ktorý je na nich vyvíjaný a v takom prípade sa zväži ich účasť na daných hodnotiacich, poradných alebo rozhodovacích procesoch.

4. SAV, organizácie SAV a kolektívy vydávajúce publikácie v rámci SAV zabezpečia zlepšenie napĺňania požiadaviek vylúčenia konfliktu záujmu aj u vedeckých pracovníkov iných inštitúcií, a to predovšetkým úpravou etických kódexov časopisov a procesov práce redakčných rád.

4. Porušenie výskumnej etiky a integrity

1. Za porušenie výskumnej etiky a integrity sa pokladá konanie v rozpore s týmto kódexom.

2. Porušenie ustanovení tohto kódexu v dôsledku neetického konania alebo správania fyzických osôb alebo právnických osôb znamená narušenie výskumnej integrity, ktoré môže byť

rozličného rozsahu a závažnosti, ale vždy poškodzuje dôveryhodnosť vedy, výskumu, vývoja a študijných alebo vzdelávacích činností, ich náležitú kvalitu a reputáciu nielen vo vedeckej, ale aj v širokej verejnosti. Zoznam porušení správnej výskumnej praxe v ustanoveniach tohto článku je demonštratívny.

4.1. Závažné porušenie výskumnej integrity a etiky

1. Závažné porušenia výskumnej integrity a etiky úmyselne skresľujú postup, výsledky a výstupy výskumu a vývoja alebo ich interpretáciu alebo narušujú a neprípustne manipulujú rozličné výskumné činnosti (pri navrhovaní, vykonávaní alebo posudzovaní výskumu alebo pri podávaní správ o výsledkoch výskumu) vrátane riadneho vzdelávania, výcviku a výchovy vedeckých, výskumných, vývojových a ďalších odborných pracovníkov.

2. Závažným porušením výskumnej integrity a etiky je najmä:

- a) fabrikovanie výsledkov ako klamlivé vytváranie vymyslených výsledkov a ich zaznamenávanie, spracovávanie a prezentovanie tak, ako keby boli skutočné (získané prostredníctvom daného výskumu),
- b) falšovanie ako úmyselná klamlivá manipulácia s výskumným materiálom, zariadeniami alebo procesmi alebo klamlivá zmena, nahradenie, vynechanie alebo ignorovanie údajov (dát) alebo výsledkov výskumu a vývoja, pričom sa namiesto skutočných použijú ich falzifikáty,
- c) plagiátorstvo ako klamlivé prisvojenie si a použitie výsledkov práce a myšlienok iných (zvyčajne bez uvedenia riadneho odkazu na pôvodný zdroj), čím sa porušujú práva duševného vlastníctva pôvodného autora alebo autorov.

4.2. Pochybné vedecké praktiky

1. Pochybné vedecké praktiky predstavujú konanie alebo správanie, ktoré je v rozpore so všeobecne akceptovanými požiadavkami výskumnej etiky a integrity, formulovanými aj v tomto kódexe. Patria sem najmä pochybné vedecké praktiky týkajúce sa výskumných dát, praktiky týkajúce sa publikačných a konferenčných aktivít alebo predkladania návrhov výskumných alebo vývojových či edukačných (grantových) projektov, praktiky týkajúce sa výskumnej praxe, praktiky spojené s hodnotiteľskou prácou a praktiky týkajúce sa osobného správania.

2. Medzi pochybné výskumné praktiky týkajúce sa dát patria:

- a) nedostatočné alebo úmyselne nesprávne či manipulatívne postupy týkajúce sa výskumných dát, počnúc ich získavaním cez spracovanie, uchovávanie a poskytovanie, ktoré je v rozpore s právnymi predpismi, príslušnými odbornými odporúčaniami a všeobecne rešpektovanými odbornými postupmi a štandardmi,
- b) nedostatočné zabezpečenie alebo nesprávne uchovávanie primárnych dát a
- c) neodôvodnené odmietanie poskytnutia prístupu k primárnym údajom alebo dátam vrátane informácie, ako boli tieto dáta získané, alebo zničenie takýchto údajov alebo dát pred stanovenou (povinnou) lehotou uchovávania.

3. Medzi pochybné výskumné praktiky týkajúce sa publikačných a konferenčných aktivít alebo predkladania návrhov výskumných alebo vývojových či edukačných (grantových) projektov patria:

- a) manipulácia s autorstvom, akou je napríklad fiktívne autorstvo, nekalé zadovážovanie

si spoluautorstva publikovanej práce alebo projektového návrhu (zmluvný podvod kupovania si autorstva, angl. *contract cheating*, respektíve mlyny na publikácie, angl. *paper mills*), nepriznanie zásluh iným výskumným alebo vývojovým pracovníkom z daného tímu neuvedením ich spoluautorstva, prípadne svojvoľné priznanie nespravodlivej (nižšej alebo vyššej) miery spoluautorstva v publikáciách alebo projektových návrhoch,

- b) využívanie aplikácií umelej inteligencie alebo iných automatizovaných prostriedkov bez ich riadneho deklarovania,
- c) opätovné publikovanie podstatných častí vlastných publikácií vrátane ich prekladov bez riadneho odkazu (citovania) pôvodnej práce (tzv. autoplagiátorstvo), ako aj autoplagiátorstvo pri podávaní projektových návrhov vo vzťahu k schváleným alebo realizovaným projektom,
- d) navyšovanie počtu vlastných publikácií ich neodôvodneným delením na menšie časti a ich osobitným publikovaním (tzv. salámová technika),
- e) úmyselné poskytovanie nepravdivých alebo nepresných informácií v predkladaných projektových návrhoch, osobitne takých, ktoré by mohli znevýhodniť potenciálne konkurenčné projektové návrhy,
- f) nekalé pokusy ovplyvniť činnosť a rozhodovanie hodnotiacich, posudzujúcich alebo rozhodnutia prijímajúcich fyzických alebo právnických osôb, inštitúcií a organizácií vrátane grantových agentúr a ich príslušných odborných alebo vedeckých komisií a rád (napríklad zneužívaním znalostí o vnútorných procesoch, osobitných kritériách či konkrétnych osobách podieľajúcich sa na hodnotení, posudzovaní a rozhodovaní, prípadne o iných potenciálne konkurenčných podávaných projektoch – angl. *insider information*),
- g) neoprávnené, klamlivé navyšovanie rozpočtu podávaného projektu,
- h) selektívne alebo účelovo navyšované citovanie vybraných prác s cieľom neprimerane podporiť výsledky alebo zistenia vlastného výskumu a vývoja, prípadne účelovo vyhovieť redaktorom, recenzentom či kolegom,
- i) nedbalosť editora pri spoločných publikáciách v otázke uznávania práv spoluautorov (menenie ich textu bez ich vedomia, neinformovanie autorov, že ich text nebude prijatý a pod.),
- j) publikovanie výsledkov výskumu alebo vývoja na pochybných, pseudoodborných podujatiach alebo v periodických a neperiodických publikáciách či iných médiách, ktoré nedodržiavajú všeobecne prijímané princípy a normy publikačnej etiky a integrity (tzv. predátorské konferencie, časopisy a iné publikácie) a
- k) organizovanie, podpora alebo účasť na pochybných, pseudoodborných či pseudovedeckých podujatiach nedodržiavajúcich všeobecne prijímané princípy a normy publikačnej etiky a integrity.

4. Medzi pochybné výskumné praktiky týkajúce sa výskumnej praxe patria:

- a) používanie nevhodných, škodlivých, neoprávnených rizikových či nebezpečných výskumných metód a postupov vrátane úmyselne nevhodných štatistických metód a ich nesprávneho používania,

- b) excesívne vecne alebo logicky chybný, respektíve nedostatočne, nejasne spracovaný návrh metodológie predkladaného projektu výskumu alebo vývoja,
- c) účelový výber výskumných metód a postupov zameraných na dosiahnutie výsledkov, ktoré nereflektujú skutočnosť, ale želanie výskumníka (angl. *biased design* – predpojatý návrh),
- d) porušenie, nedodržanie alebo neodôvodnené a riadne neschválené zmeny pôvodne prijatého protokolu výskumu alebo vývoja a
- e) nezískanie stanoviska príslušných etických komisií k návrhu výskumného alebo vývojového projektu, v ktorom sa riešia eticky citlivé oblasti, ak je to relevantné.

5. Medzi pochybné výskumné praktiky spojené s hodnotiteľskou prácou patria:

- a) akékoľvek porušenie požadovanej dôvernosti,
- b) povrchné, nekvalitné, nekritické a neobjektívne posudzovanie publikácie alebo návrhu výskumného alebo vývojového projektu,
- c) nepriznanie konfliktu záujmov alebo potenciálneho konfliktu záujmov,
- d) zaujatosť (angl. *bias*) pri realizácii hodnotiacej, posudzovateľskej alebo recenznej činnosti (napríklad voči autorom, pracovisku, téme či iným aspektom hodnotenej, posudzovanej alebo recenzovanej práce, publikácie či návrhu projektu),
- e) akékoľvek zneužitie informácií získaných pri hodnotiacej, posudzovateľskej alebo recenznej činnosti vo vlastný prospech alebo v prospech tretej strany a
- f) odporúčanie autorom, aby účelovo rozširovali zoznam odkazov v snahe zvýšiť mieru citovanosti svojich vlastných alebo inak prepojených publikácií.

6. Medzi pochybné výskumné praktiky týkajúce sa správania vedeckého pracovníka, osobitne pracovníka vo vedúcom alebo rozhodovacom postavení v rámci výskumného tímu alebo v rámci organizácie, patria:

- a) ohrozovanie nezávislosti výskumného procesu alebo zverejňovania (publikovania) jeho výsledkov (úmyselná zaujatosť, angl. *bias*, napríklad kvôli získaniu neoprávneného prospechu zo strany financovateľov či podporovateľov výskumu alebo vývoja),
- b) zanedbávanie manažmentu, vedenia výskumu,
- c) neodôvodnené rozširovanie vlastnej bibliografie,
- d) netransparentné použitie finančných zdrojov poskytnutých na výskum,
- e) zjavne nepodložené obvinenie alebo osočenie výskumného pracovníka z porušenia metodologických alebo etických pravidiel výskumu,
- f) účelové neposkytnutie alebo skresľovanie výsledkov a výstupov výskumu alebo vývoja vo vzťahu k ich uplatneniu v praxi či v ďalšom výskume a vývoji,
- g) účelové zdržiavanie alebo bránenie v práci iným výskumným pracovníkom,
- h) zneužívanie pracovného postavenia na účelové porušovanie integrity a etiky výskumu, vývoja alebo vzdelávacej činnosti,
- i) ignorovanie alebo utajovanie prípadov porušovania výskumnej integrity a etiky,

výskumu a vývoja alebo vzdelávacej a študijnej činnosti,

- j) zanedbávanie odborného vedenia, vzdelávania, tréningu a výchovy doktorandov, podriadených vedeckých, výskumných a vývojových pracovníkov, osobitne pracovníkov v doktorandskom či inom špecializačnom alebo certifikačnom štúdiu,
- k) poškodzovanie či až sabotáž prípravy, realizácie, vyhodnotenia alebo publikovania výsledkov výskumných a vývojových aktivít (napríklad úmyselné nezabezpečenie včasného servisu, certifikácie alebo akreditácie potrebných prístrojov a metód, úmyselné nezabezpečenie nevyhnutných prostriedkov, akými sú dokumentácia, prístroje, výpočtová či iná technika vrátane obslužných programov, chemikálie či iné materiály, ktoré iný výskumník potrebuje na svoj výskum),
- l) vytváranie prekážok v kariérnych postupoch výskumných a iných pracovníkov,
- m) priame alebo nepriame postihovanie odborných, vedeckých, výskumných pracovníkov alebo doktorandov, ktorí oznámili prípady potenciálneho alebo skutočného porušenia výskumnej integrity a etiky alebo prípady pochybných vedeckých praktík,
- n) písanie neodôvodnene pozitívnych alebo negatívnych odporúčajúcich listov s cieľom účelovo ovplyvniť pracovné príležitosti daného odborného, výskumného, vývojového pracovníka a príslušné výberové konania a
- o) diskriminačné, znevažujúce alebo iné nevhodné konanie a správanie.

5. Etická komisia SAV a postup pri riešení sporných etických otázok

1. Možné porušenie etických zásad výskumu a vývoja a ďalšie sporné etické otázky sa riešia v súčinnosti všetkých zúčastnených strán, a to:

- a) priamo v organizácii SAV. Ak je v organizácii zriadená etická komisia s pôsobnosťou na riešenie predmetnej etickej otázky, vec rieši etická komisia organizácie. Inak spornú etickú otázku rieši riaditeľ organizácie, ktorý môže zriadiť etickú komisiu *ad hoc*.
- b) v Etickej komisii SAV, ak riešenie presahuje rámec organizácie SAV, alebo ak účastníci sporu nie sú spokojní so závermi prijatými v organizácii,
- c) v Komisii SAV pre rovnosť, ak porušenie etických zásad spočíva v porušení zásady rovnakého zaobchádzania alebo v nedostatočnom prijímaní opatrení na rovnosť príležitostí a vec nebola dostatočne riešená na úrovni organizácie SAV.

2. Pri riešení sporných otázok sa dôsledne dodržiava integrita, nezávislosť a objektivita procesov riešenia sporných otázok a ich podstata a zmysel. Dbá sa na najvyššiu možnú ochranu súkromia, dôvernoscť, dôstojnosť, práva a právom chránené záujmy osôb a primeranosť času riešenia, osobitne pri prešetrovaní porušenia kódexu.

3. Pri prešetrovaní porušenia kódexu je rešpektovaný princíp prezumpcie neviny, kým nie je rozhodnuté o porušení kódexu. Do prezumpcie neviny nespádajú opatrenia na zabezpečenie objektívneho preskúmania porušenia kódexu, opatrenia na ochranu práv a právom chránených záujmov namietaným porušením negatívne dotknutých osôb a opatrenia na ochranu dobrého mena SAV.

4. So závermi riešenia sporných otázok musia byť písomne oboznámené všetky zúčastnené strany. V prípade preukázania porušenia etického kódexu musia závery obsahovať návrh nápravných alebo sankčných opatrení úmerných závažnosti preverovaného porušenia.

5. Osoba, ktorej sa konaním pred Etickou komisiou SAV preukázalo porušenie princípov a noriem výskumnej integrity a etiky, má právo sa proti záverom komisie odvolať a žiadať ich opätovné preskúmanie.

6. V prípade, že sa namietané porušenie nepreukázalo a existuje dôvodný predpoklad, že konanie pred komisiou môže konkrétnej osobe spôsobiť akúkoľvek ujmu, Etická komisia SAV zároveň navrhne primerané opatrenia na očistenie jej dobrého mena a nápravy jej dobrej povesti v akademickej, vedeckej či odbornej obci danej organizácie alebo SAV, ako aj v prípade potreby zverejnenie primeranej informácie v tomto zmysle.

7. Osoba, ktorá v dobrom úmysle a primeraným spôsobom ohlásila príslušným štruktúram SAV alebo jej organizácie dôvodné podozrenie z porušenia princípov a noriem výskumnej integrity a etiky nebude v súvislosti s týmto konaním niesť v rámci SAV alebo organizácie žiadne negatívne následky a v prípade potreby jej bude poskytnutá adekvátna ochrana a pomoc.

8. Etická komisia SAV a Komisia SAV pre rovnosť v čase primeranom povahe sporu, spravidla do šiestich mesiacov, overia spôsob a rozsah, akým bol ich návrh opatrení realizovaný. V prípade nedostatočnej realizácie návrhu opatrení môžu Predsedníctvo SAV požiadať o zaujatie stanoviska a presadzovanie návrhu opatrení.

9. SAV podporuje aj alternatívne spôsoby riešenia etických konfliktov reflektujúce potreby zúčastnených a nápravu vzťahov, napríklad formou využívania prvkov mediácie.

6. Záverečné ustanovenia

Etický kódex SAV bol schválený uznesením Predsedníctva SAV č. 49. C dňa 14. 8. 2025. Je súčasťou vnútorných predpisov SAV. Platnosť nadobúda dňom schválenia a účinnosť dňom nasledujúcim po dni zverejnenia na webovej stránke SAV. Zároveň sa týmto ruší platnosť Etického kódexu SAV zo dňa 9. 7. 2015.

Bratislava 25. augusta 2025

Mgr. Martin Venhart, DrSc.
predseda SAV